

PD 2271

.T4

Copy 1

LIBRARY OF CONGRESS

0 022 015 750 7 ●

ATHUGASEMDIR

UM

ÍSLENZKAR MÁLMYNDIR,

SAMDAR AF

JÓNI ÞORKELSSYNI.

D

REYKJAVÍK.

Í PRENTSMÍÐJU ÍSLANDS. EINAR ÞÓRÐARSON.

1874.

PI 2263
.T4

Athugasemdir um íslenzkar málmyndir.

Eg ritaði 1861 athugasemdir við mállýsing samda af C. Iversen og prentaða í Haderslev 1861; var sú ritgjörð prentuð með skólaskýrslunni fyrir hinn lærða skóla í Reykjavík árið 1860—61. Þessi ritgjörð hefir haft nokkur áhrif á þær íslenzkar mállýsingar, er síðan hafa út komið. Síðan hefi eg tekið eftir ýmsum málmyndum í fornum íslenzkum eða norrœnum bókum, sem eigi eru fram teknar í hinum nýjstu íslenzku mállýsingum, og ætla eg því að skýra frá þeim í þessari ritgjörð; enn á undan athugasemdunum sjálfum ætla eg að nefna hinar helztu íslenzku mállýsingar eftir tímaröð, því að til sumra af bókum þessum kann að verða vitnað í athugasemdunum, enda get eg ímyndað mér, að löndum mínum muni vera kært, að vita nöfnin á hinum helztu íslenzku mállýsingum. Slíkar bœkr eru lítt kunnar hér á landi.

1. *Recentissima antiquissimæ linguæ septentrionalis incunabula, id est grammaticæ Islandicæ rudimenta, nunc primum adornari coepta et edita per Runolphum Jonam Islandum.* Hafniæ, anno M. DC. LI.

2. *Rasmus Kristian Rask: Vejledning til det Islandske eller gamle Nordiske Sprog.* Kjøbenhavn, 1811. Lvi og 282 bls. 8. *Rettelser og Tillæg* án blaðsíðutals 2 blöð.

3. *Erasmus Christian Rask: Anvisning till Isländskan eller Nordiska Fornspråket.* Från Danskan öfversatt och omarbetad af Författaren. Stockholm, 1818. xxviii og 298 bls. 8. Án blaðsíðutals: *Rättelser* eitt blað, *rúnir* ein blaðsíða.

4. *R. Rask: Kortfattet Vejledning til det oldnordiske eller gamle islandske Sprog.* Kjøbenhavn, 1832. Fyrir utan titilblað og formála 76 bls. 8.

5. *Halldór Kr. Friðriksson: Oversigt over den islandske Formlære,* xxvi bls. 8, framán við *Islandsk Læsebog,* Kjøbenhavn, 1846.

6. *P. A. Munch og C. R. Unger: Det oldnorske Sprogs eller Norrœnasprogets Grammatik.* Christiania, 1847. viii og 120 bls. 8.

7. *Konrad Gislason: Oldnordisk Formlære. Förste Hefte.* Kjøbenhavn, 1858. 96. bls. 8.

8. *Hermann Lüning: Grundriss der altnordischen laut- und flexionslehre,* 91—135. bls., prentað með *Die Edda. Eine sammlung altnordischer götter- und heldenlieder.* Zürich, 1859. 8.

9. *Halldór Kr. Friðriksson: Íslenzk málmyndaýsing.* Kaupmannahöfn, 1861. 77. bls. 8.

10. *I. Aars: Oldnorsk Formlære for Begyndere.* Kristiania, 1862. IV og 94 bls. 8.

11. *C. Iversen: Kortfattet Islandsk Formlære til Skolebrug.* Kjøbenhavn, 1864. 36 bls. 12.

12. *Halldór Kr. Friðriksson*: Skýring hinna almennu málfræðislegu hugmynda. 32 bls. 8. Prentuð framan við *Íslenzkar réttitunarreglur*. Reykjavík, 1859, og sérstök, Reykjavík, 1864.

13. (*C. A. E. Jessen*): Undervisning i Oldnordisk for Begyndere ved Blågård. København, 1865. 48. bls. 8.

14. *Guðbrandr Vigfússon*: Outlines of grammar, xxxvi bls. 4, prentuð með hinu fyrsta hefti af R. Cleasby's Icelandic-English dictionary. Oxford 1869. 4.

15. *Ludv. F. A. Wimmer*: Oldnordisk Formlære til Brug ved Undervisning og Selvstudium. København, 1870. x og 134 bls. 8. Af þessari mállýsing er út komin bæði þýzk og sænsk þýðing.

16. *George Bayldon*: An elementary grammar of the old Norse and Icelandic language. London, 1870. x og 117 bls. 8.

17. Þar að auk hefir J. Grimm tekið íslenzka mállýsing upp í hina þýzku mállýsing sína.

Nr. 1 eða mállýsing Runólfs Jónssonar er hin fyrsta tilraun í þá stefnu, og er hún samín á þeim tíma, er ómögulegt var að rita rétta lýsing á forn-málinu, því að þá voru skinnbækurnar óprentaðar og dreifðar víðs vegar um landið og torvelt fyrir einn mann að komast yfir margar af þeim. Kunnáttan í norðurlanda málum var þá og eigi komin svo langt áleiðis, að nokkur von gæti verið um, að þolanleg íslenzk mállýsing yrði rituð, þar sem öll frumverk til þess vantaði. Mönnum var þá og eigi ljóst, að þess konar mállýsing ætti að styðjast við forn málið svo sem það er á elztu skinnbókum. Bók Runólfs Jónssonar lýsir því að eins málinu, svo sem það var talað og ritað á Íslandi á miðri seytjandu öld. Það var R. K. Rask, er skapaði hina íslenzku mállýsing og sýndi í því hina sömu glöggsæi og þá hina frábæru málkunnáttu, er lýsir sér í öllum þeim bókum, er hann samdi. Mállýsing Konráðs Gíslasonar ber vitni um hina djúpsettu kunnáttu, glöggsæi og nákvæmd höfundarins, er kemr fram í öllum ritum hans; enn framhald þessa heftis, er nær yfir hljóðfræðina og nokkuð af nafnabeygingunni, er, því miðr, enn eigi út komið. Wimmers mállýsing er hin bezta af öllum þeim íslenzkum mállýsingum, sem enn eru út komnar, að undantekinni mállýsingu Konráðs Gíslasonar, það sem hún nær. Mállýsing Wimmers styðst við sjálfstæða rannsókn.

HLJÓÐVARP.

a) Það hljóðvarp, er eftirfaranda *i* eða *j* veldr.

Wimmer telur þessi hljóðvörp (12. gr.):

a breytist í *e*: *tamr, temja.*

á — - *æ*: *áss, æsir.*

o — - *y* (*ø, e*): *sonr, synir; troða, ek trøð, treð; hnot, hnøtr, hnetr.*

ó — - *æ*: *bót, bætr.*

u — - *y*: *fullr, fylla.*

ju } — - *y*: *hjoggum, hjuggum, viðtengingarháttur hygga.*

ú breytist í ý: *mús*, flt. *mýss*.

$\left. \begin{array}{l} j\acute{o} \\ j\acute{u} \end{array} \right\}$ — - ý: *ljós*, at *ljása*; *krjúpa*, ek *krýp*.

au — - *ey*: *auga*, at *eygja*.

Wimmer getr þess og í 13. gr., að *a* verði *ø*, þá er eftir því fari eða hafi forðum farið *vi* eða *vj*, t. d. *hoggva* (fyrir *haggvja*), ek *hogg*; *øx*, á gotnesku *aqizi* (= *akvizí*); sömuleiðis geti *e* breyttzt í *ø*, þá er *v* fer eftir: *øngva* (nullam) af *engi* (nullus).

b) Það hljóðvarp, er *o*, *u*, *v* veldr.

a breytist í *ö*: *tala*, flt. *tölor*, *tölur*.

á — - *ó*: *almáttegr*, þáguf. flt. *almóttkom*, *almóttkum*.

Auk þeirra i-hljóðvarpa, er venjulega eru talin, má enn nefna:

a—ø: *dagr*, *døgr*; *Brynjudalr*, *Bryndölir*; *Silfrastaðir*, *Silfrstöðingar*; *Tjaldastaðir*, *Tjaldstöðingr* (síðar *Silfrstaðingar*, *Tjaldstaðingr*, á sama hátt sem nú er sagt *viðvæningr*, af *vanr við*, *venja við*, Nucleus Latinitatis 1738: *tiro*, viðvæningr; *tirocinium*, viðvæningsskapur; *Sveinn Sölvason*, Tiro juris, Kh. 1799, VIII. bls.: enn just þeir sömu kunna vel síá, að það er giort í Hag fyrer Unglinga og Vidvæninga; *Sveinn Skúlason*, Lýsing Íslands á miðri 19. öld, Kh. 1853, VII.—VIII. bls.: og kemur það ekki til af því, að jeg hafi ekki haft allan vilja á að vanda það, . . . heldur af því, að jeg er *viðvæningur* að rita). *Dagr*, *Döglingr*; *ø* í *Döglingr* var fram borið alveg sem *ö*, og sést það af því, að það er haft móti *ö* í aðalhendingum, S. E. II 196: Sjalfráði dó síðan | sólar fróns at nóni | sá er hékk, enn dag dökkti | *Döglingr* á *járn-nöglum*. *orðhagr*, *orðhogi*, Konungs skuggsjá, Chr. 1848, 93. bls.

o—ey: *Hálogaland*, Háleygir, háleygskr; *lof*, at *leyfa*; *ok*, *eykr*; *brot*, *breyzkr*.

ó—ey: *órar* (= *ædi*, *ærsl*), *eyrskr*, óstýrilátr, ólmr (hjá Ivar Aasen *ørsk*).

Á sama hátt sýnist *reyta* vera myndað af *rót*; *reyru* (= *røru*) af *róa*, Sýnisbók íslenzkrar tungu, Kh. 1860, 56: *reyru* út ór Álftafirði snimma of morgin.

jo—jø: *bjoggu*, viðtengingarháttur *bjoggi*, Grág. Konungsbók, I 183: at sa scyldi quedia er malen biøge til sócnar þar a þingi. Sýnisb. 379: en kallaði þó stórmikla várkunn á að honum *bjoggi* mikið í skapi um hefnina. Stjórn, 293: sua at huer madr tæki þa .ii. fyrr nefnd mæliker gomor. vynni þa sydi ok *matbioggi* alla þa luti sem þeir þyrfti aa laugardaginn at hafa. *hjoggu*, *hjoggi*, Gísla saga Súrssonar, 24: þat dreynde mik hina fyrre nótt, at af einum bæ hrökktist höggormr ok *hjoggi* Vestein til bana. (Ólafs saga hins helga, 1849, 12: sumir menn sægja at hann höggi hauð af hæne).

jó—æ: *hljópu, hlæpi*, Fms. X 364²⁰: þat segia menn, at á sitt borð *læpi* hvárr þeirra Ólafs konungs oc Kolbiarnar stallara. Ólafs saga Tryggvasonar, Chr. 1853, 60¹⁸: þat segia menn at a sitt borð *hløpi* hvarr þeirra konungs ok Kolbiarnar.

ú—ø (eða *æ*): *snúa, snøri*, Homlíubók, Lund, 1872, 191¹⁶: hann sneore hiortom þeira fra ótrú Gyþinga til sínar trú. 205³⁶: hann sneoresc af stephanuss beónom til trú. Stjórn, 120¹: snóru sidan i brott padan. Fyrir *ø* finst hér og *ey*, Sýnisb. 56²⁶: Nú skal segja frá þorsteini ok mönnum hans at þeir *sneyru* til bæjar á Karstaði.

Nafna beyging.

Um nafna beyging og sagna er það athugavert, að sá andmarki er á öllum íslenskum mállýsingum, að höfundar þeirra hafa eigi gefið hinum elztu og beztu skinnbókum nægilegan gaum. Þannig eru í hinum elztu skinnhókum við hafðar endingarnar *e, em, enn, en, er, es. et, o, oð, oðr, om, on, or, orr*; enn í mállýsingunum *i, im, inn, in, ir, is, it, u, uð, uðr, um, un, ur, urr*, t. d. *manne, take* (capiat), *takem* (capiamus), *tekenn, -en, -et*; þesser, *enskes, kono, kolloð* (vocata), *fognoðr, tokom* (capimus), *monnom*, (= mönnum), *iðron, konor, yðor* (vestra) *þinorr*. Hin neitandi upphafssamstafa er í elztu skinnbókum *ó* : *ómeiddr*, alveg eins og nú í daglegu máli og ritmáli á Íslandi; enn í útgáfum með breyttri stafsetningu er þessu *ó*-i breytt í *ú*: *úmeiddr*; til slíkra breytinga virðist engi heimild vera, og það þótt *ú*- sé upphaflegra enn *ó*-; sama er að segja um afleiðsluendinguna *-legr*, er þannig er rituð í elztu skinnbókum og þannig er rituð og framborin enn í dag á Íslandi. Endingin *-ligr* er upphaflegri, enn þó er eigi rétt að breyta *-legr* í *-ligr* þvert á móti handritunum.

Orðin *kné* og *tré* láta menn hafa myndirnar *knjám* og *trjám* í þágufalli ft. og *knjá, trjá* í eignarf. ft. (Rask 1832, 67. gr.; Aars, 65. gr.; Wimmer, 38. gr. 3. athgr.), enn svo sem þessar myndir eru eigi eðlilegar í sjálfum sér, svo munu þær naumlega finnast í elztu skinnbókum, heldr munu hinar upphaflegu myndir hafa verið *knéom, tréom, knéa, tréa*; þar næst *knjóóm, trjóóm, knjá, trjá*; yngstar eru myndirnar *knjám, trjám* og eru þær nú tíðkanlegar á Íslandi.

knjóóm.

Fms. VIII 71⁷: En þjónustukona hennar sat fyrir *knjóóm* henni. Frumpartar, 180¹: Þa reis Gvþs þræll up ok stoþ a *cníom* ok retti halsinn. Óh. 1849, 22¹: Síðan liop Haralldr at *kníom* hanum. 71³⁵: Ek stæendr a *kníom*.

Orðmyndin *kníam* finst í Konunga sögum, Chr. 1873, 215. Flat. II 535¹². Óh. (1853), 244¹ (Hkr. 589²²). Guðrúnar kv. 1,13. Hymis kv. 32.

tréom, trjóóm.

Elucidarius, 1869, 26¹: neyta aldens af þeim *tream* es þar ero víþ oll-

om meinom. Homeliebog, Chr. 1864, 91₁₁: Opt er hon von at sitia yfir vætnum í *tríom*. 133₂₃: Þværtre, er scorða staflægiur oc up halda þæim *tríom*, er asa styðia. 134₁: æigi ór *tríom* ne stæinum, heldr or goðum vercum. Homiljubók, Lund 1872, 99₃₄: Sva sem kirkia es geor yr mærgom steinom eða *tríóm*. sva samnasc lýþr til tru afmærgom þiðþom oc tungom. 101₈: hverr es guþe þíonar smíþar í sér andlega kirkio eige yr *tríóm* né steinom. heldr yr góþom verkom. Þorfinns saga karlsefnis, 11. k. (GhM. I 426₁): var þa *trjónum* allum veift andsælis. Fms. x 358₂₃: hann bað þá gera fyrst castala mikinn af stórum *tríóm*. Ólafs s. helga, 1849, 12₂₀: þa let Olafur læggia ælld í balen oc brænna oc briota síðan isenn með *tríom* storom.

tréa.

Eluc. (1869) 20₆: glikeng *tréa*. Stjórn, 399₁₂: enn ec taka í staðinn hræring oc vkvirlæic milli *skogtréa*. 399₁₅: enn fara oc hræra mic milli annarra *tréa*.

Nefnifall og þolfall ft. er venjulega *tré*, enn þó finst einnig myndin *tréo*. Þiðriks saga, 167₁₂: oc nu gengr hann oc hægr stora víðu oc gerir .i. mikinn ælld. oc berr þar a þau en sturu *tréo*. 245₁₂: þa taca þeir vpp stor *tréo* í skoginum. Stjórn, 14₁₈: Groi iórðin ok freoiz meðr blomberanda gras gerandi sitt saad. ok meðr epliberandi *tréo*.

KVENKEND NAFNORÐ á -i.

Rask (1832), 61. gr. lætr orðið æfi (eða *ævi*) vera óhneigilegt í eintölu, enn í fleirtölu *æfir*, *æfum*, *æfa*. Munch og Unger hneigja þetta orð á sama hátt og segja, að kvenkend orð, þau er hneigist á sama hátt, sé einkum mynduð af lýsingarorðum og finnist sjaldan í ft.; Aars segir hið sama í 73. gr.; Guðbrandr Vigfússon tekur til sýnis orðið *elli* (á xvi. bls.), og segir á xviii. bls., að slík orð sé óhneigileg í eintölu og hafi enga fleirtölu. Wimmer segir hið sama í 73. gr. Þetta er eigi alveg rétt. Að vísu mun eignarfall eintölu mjög oft enga ending hafa, einkum ef eitt-hvert lýsingarorð er með, er sýnir fallið, t. d. *allrar siðgæði*. skammast sinnar *lýti*, Mar. 661₂₈. dygd heilagrar *bindindi*, Mar. 1025₆; enn eigi finnast allfa dæmi til þess, að eignarfall eintölu endist á s. Fleirtala af slíkum orðum er mjög fágæt, enn finst þó.

Eignarfall eintölu á -s.

ágirni. Maríu saga, 104₂₀: at ganga fyrir *ágirnis* sökum yfir akramerki. 139₇: iðran fyrir glæp þinn, þann er þú hefir gert fyrir *ágirnis* sökum.

atgervi. Fornaldar sögur, III 645₁₇: mér er vel í þokka við Sturlaug sökum hans *atgerfis*. Ólafs saga Tryggvasonar, 1853, 67₂₂: oc sua segia snotrir menn, at engi konongr hafi í bardaga auðsenni verit sinom ovinom en Olafur konongr fyrir *atgærvis* sakir oc raustlæika.

- bindandi*. Biskupa sögur, II 146_{2s}: Prior þessi var meinlætamaðr ok *bindandis* á sinn líkam.
- fáfræði*. Mar. 555_s: Syniz herra abota ok hans bræðrum, sem þessi maðr se vmakligr sakir *fáfræðis* at liggja millum þeira bræðra. Bisk. I 137₁₄: þat stendr mér meir i hug, at ek hafa margt merkiligt látið eptir liggja í frásögn hans æfi fyrir *fáfræðis* sökum ok ógá. Landslög v 18 (NgL. II 89₁₂): Hveruitna þar sem maðr kallar eigi til arfs firir *fáfræðes* saker. Jónsbók, 1707, 160₁ (Arfatökur 26): Hvervetna þar sem Maður kallar ei til Arfs fyre *Fáfræðessaker*. Jónsbók, 1709, 160₁: Hvervetna þar sem Maður kallar ei til Arfs fyre *fáfræðissaker*.
- forvitni*. Homiljubók, Lund 1872, 20₂₇: Margr soker knálega þangat. er mina eyrendes mon fara. oc mini *forvitnis* bót.
- frændsemi*. Fms. XI 23₁: mér verðr vandi mjök mikill við Harald gráfelf fyrir *frændsemis* sökum. Grettissaga, 1853, 64_{2s}: Skapti var þá lögmaðr, ok fylgði hann Ásmundi fyrir *frændsemis* sakir.
- góðfýsi*. Mar. 185₁₉: her þolir hann mœrg ok hœrð skeyti flivgandi af *góðfýsis* athygli heyrandi brœðra.
- gestrisni*. Stjórn, 152_{3s}: Nockurr goðr husbondi lagdi sik mikilliga medr ollu sinu hyski ok heimolligu folki til *gestristnis* starfs ok astundanar.
- hlýðskylði*. Fms. x 398₁₄: en lagþi folcet til aþianar oc til *hlýðskylðis*; sbr. 399_s: oc helzc *sia hlýðsculdi* til þess er Sigurþr konungr Ior-salafari gaf af . . . flestar þessar anaupur.
- hógværi*. Fms. x 408₁₀: Var foringi furir lípi þvi Olafur, . . . er buandi var callaþr fur specþar sacar oc *hógværis*.
- illgirni*. Grág. Konungsb. I 117₁₇: En þat er illvirki er maðr vill spilla fe manna fyrir önnkost oc fyrir *illgirniss* sacir.
- kristni*. Fms. x 393₁₁: Oc of *cristnis* boþ com hann fusta þingi a i Mostr. 396₂₁: marger leitoþo a innanlandz oc utan alra helzt fur *cristnis* sacar er hann bauþ.
- margfræði*. Strengleikar, 1₁₁: til skæmtanar oc *margfræðes* viðrkomande þiða.
- reiði*. Bisk. II 126₂₀: fyrir þa glæpi ok guðs *reiðis* verk, er þeir hlóðu sér með ódæmligri dirfð i Grímseyjar för. Her mætti rita *reiðisverk*; enn essid er eigi að síðr eignarfallsmerki.
- skuldfesti*. Grág. Konungsb. I 78₇: vm liugvitni þav öll er her verða a alþingi . . . vm inihafnir sculdarmanna oc vm þræla þeirra er til *skuldfestis* er sagt her a alþingi.
- polinmæði*. Homiljubók, Lund 1872, 66₂₇: Dominus sýnde oll deóme littellétes oc þolenmæþes i pisl sine. Mar. 193₁₉: roðinn i *polinmøðis* eptirdæmi. 489₁₅: roðinn i þolinmæðis eptirdæmi. Thomas saga, 345₂₁: þat

veri hugleidanda sem undir hulning ok skugga *polinmædis* huersu timarnir eru krankir.

Þá er slík orð mynda fyrra hlut samsetts orð, hafa þau og oft s að eignarfallsmerki, t. d. *frændsemisspell*, *frændsemistala*, *kurteisiskona*, *ógleðisklæði*; enn stundum er og eignarfallsmerkinu slept, t. d. í orðunum *letisvefn*, *mildiverk*, *reidihugr*, *reidimál*, *reidisproti*, *reidisvipr*.

Orðin *ævi* og *mildi* hafa og eignarfallsmerkið *ar*: Landslög II 12 (Ngl. II 324): Þat barn sem fœtt uerðr a síðazta uetre konungs *ævar*. Eignarfallið *mildar* finst í hinu samsetta orði *mildarlán*.

FLEIRTALA.

Freisni, flt. *freistnir*. Barlaams saga, 198¹⁴: Margfallegar *freistnir* oc stora avarkoste þollde hann af fiandanom oc hans ærenndrekom. 201¹¹: Hann drap og dœyddi allar likamlegar *freistnir* af margskyns meinlætom er hann tok a sik.

Af slíkum orðum hefi eg í fornu máli fundið fleirtölu að eins á þessum tveimr stöðum. Í hinu nýja máli finnast fleirtölumyndirnar *gleðir* og *ævir*.

MIDSTIG LÝSINGARORÐA.

Miðstig hneigist í karlkyni og hvorugkyni eintölu sem lýsingarorðin í hinni ákveðnu mynd með greininum, t. d. *hinn góði maðr*, *hinn góða mann*, *hinum góða manni*, *hins góða manns*; *hinn betri maðr*, *hinn betra mann*, *hinum betra manni*, *hins betra manns*; *hit góða barn*, *hinu góða barni*, *hins góða barns*; *hit betra barn*, *hinu betra barni*, *hins betra barns*. Í kvenkyni eintölu er endingin *i* í öllum föllum og í fleirtölu sömuleiðis *i* í öllum kynjum og föllum, nema í þágufalli flt.; það endast á *om*, *um*, t. d. *hin betri kona*, *hina betri konu*, *hinni betri konu*, *hinnar betri konu*; flt. *hinir betri menn*, *hinar betri konur*, *hin betri börn*, o. s. frv.; þáguf. *hinum betrum mönnum*, *konum*, *börnum*. Þessari reglu er fylgt í islenskum skinnbókum; enn í hinum norrœnu er stundum út af henni brugðið þannig, að ef greinirinn gengr á undan miðstiginu, þá hneigist það einnig í kvenkyni í eintölu og í öllum kynjum í flt. sem lýsingarorðið með greininum.

KVENKYN Í EINTÖLU.

Barl. 109¹⁹: Með því at var hin *fyrri* radagerð hevir at engo orðet. 103⁸: skal hann sialfr sun þinn eggja til hinnar *fyrriu* truar. 176²¹: Hann birtti oc firir ollum með sannre skynsemd blækking oc fals hinnar *fyrriu* trúar. Strengleikar, 5⁸: Hin *lakara* (σ: kærtistika) var mikils fiár væðr. Ólafs saga hins helga, 1849, 38²²: ill var hin *fyrri* for hans en sia var haluu værri.

FLEIRTALA.

Barl. 48³⁴: eptir firirgefna hinar *fyrriu* syndir. 43⁸: En ef ver huerfum

aptr til hinna *fyrir* misverka. Landslög I 2 (NgL. II 13.): Af *æystru* dolum skal nefna .ij. menn fyrir norðan Ámot.

Eignarfall flt. endast og stundum á *a*: Barl. 210₁₁: nema heldr steig hann íafnan vpp með harðlivi til *hærra* kraptta.

Það er enn fremr einkennilegt við norrœnar skinnbœkr, að þar sem miðstigið endast á *ara* í íslenskum handritum, þar endast það mjög oft á *are* í hinum norrœnu.

-are = -ara.

Barl. 50₁₆: oc kusu enn *vruggare* lif. 50₃₄: Engi ofundaðe þann er hann sa *bræyskare* vera. 55₂₁: en vonom *bradare* gefr hann hans vuin þat sama valld. 63₁₀: oc hitt enn myklu *ovisare* huerr er ervingi verðr þeirra erveðes. 64₁₂: ok var þui *likare*. at þeir myndu fleiri menn veiða. 69₂: yðr synizt þetta *sannare*. 72₉: sumir taka oc muns *tomlegare* ok seinna. 74₂₁: Vit þat sannlega herra minn. at myklu *liotare* oc *leidilegare* oc *vesulegare* virðizt vart livi þeim allum er skilia oc skynia eiliva dyrð. 86₁₀: *þungare* verðr vpp at rœyua þær rœtr oc tægr er valld hava til at greinazt oc vaxa við. 119₁₅: Oc þykkir mer þat *likare* at þesse hinn vnggi maðr man hellzt sva verða veiddr. 176₁₉: Hann mintti þa a . . . stundum með miuklynddi en stundum muni *hardare*. 198₃₃: Vonom *bradare* sa hann einn ermita. Ólafs s. hins helga, 1849, 3₁₇: vano *bradare* æftir þat væðr hon lettare með svæinbarne. 13₃₇: En meðan er þær ligo þar við land fiaraðe skip þeirra uppi. oc var til þess þa *liclegare* at þeirra viking mindi þa verða at vagreke. 18₃₇: En æftir þetta var Olafur Harallsson tækin til konongs a Vpplandum oc sva *viðare* hvar i Norege. 23₃₄: hann a bætra guð oc mæira firir ser oc *mattozare*. 34₃₄: ec ætla at hann se *miukare* at sova i Ænglande en ganga undir vapn var. 45₂: Drekenn brunar fram. vano *bradare*. Strengleikar, 27₃₂: ec se mer enga huggan þa er *skiotarê* luki minum harmum en dauðann. 40₃₂: þu satt alldre *fridare* annlit . . . ne *fridare* há. 52₁₂: þess *hardare* er moðr maðr ligger. þess *skiotare* endrskapaz honum afl hans oc styrer. 58₉: hvergi fær hon *fridare* ne *villdre* mann at elska en hann er. Landslög I 11 (NgL. II 215): rita skolu þeir til konungs huat þeim þickir *sannare* i þui male . . . þui at þann orskurð sem logmaðr ueitir ma engi maðr riufa nema konungr se (þ. e. sjái) at logbok uar uatte mote eða konungr sealfr se annat *sannare* með uitra manna samðykt. II 7 (NgL. II 28₂₁): oc at þui *liosare* se. þa mego þeir þat erfa. III. 2 (NgL. II. 34₁₁): Nu skal smiði til krefia alla þa er innan fiordungs fylkis eru. *uidare* ef þarf. III 12 (NgL. II 43₁₉): En ef *þiuckare* er gengit en nu er sagt. IV 6 (NgL. II 52₁₀): eptir þui sem þeim þickir likendi til bera oc huart þeirra *likare* þickir til sannynða. IV 26 (NgL. II 71₂): en allir aðrir sanne eið hans með þui skilorðe at eigi uitu þeir annat *sannare* vm þetta mal. VI 3 (NgL. II 95₁): skipta bæam

heilum í sundr eða halfum nema þeim þicki annat *sannare*. Gul. 87 (NgL. I 434): skipta bæm í miðiu í sundr. nema þeim þycki annat *sannare*. Landsl. VI 8 (NgL. II. 9813): scal sa sueria lata sem logmanni synizt at *sannare* hafe. II. 9814: En ef logmanni synizt sa *rettare* hafa er uarde. Hirðskrá 14 (NgL. II 4027): Nv skal sægja til þess sem vera ma at sumum se *ukunnulegare* en von väre at oc til høeyrði. 36 (NgL. 4325): At þeim verðe þeim mun *lettare* er skra skal, 38 (NgL. 43216): en sa er hæima sitr um kyrt. þa er þat *likare* at han uili æigi verða konongi sinum at liði.

PERSÓNULEG FORNÖFN.

Fornafn hinnar þriðju personu er í nefnifalli eintölu í karlkyni *hann*, enn í kvenkyni *hon*. Fleirtalan í öllum kynjum er tekin til láns af vísifornafninu *sá, sú*, svo og hvorugkynið í eintölu.

Þágufall eintölu í karlkyni hefir í sumum útgáfum af fornbókum verið prentað *hánum*, og Wimmer hefir tekið þessa mynd í mállýsing sína (94. gr.) sem hina venjulegu og reglulegu. Myndin *hánum* hefir verið tíðkanleg hjá skáldum, svo sem víða má sjá í vísnum, enn regluleg er hún eigi, og mér virðist efasamt, hvort hún hefir verið við höfð í lesmáli. Ef fornafnið *hann* er borið saman við lýsingarorðið *vanr*, þá ætti það að hneigjast þannig:

	Karlkyn.		Kvenkyn.	
nefnif.	<i>hanr</i>	sbr. <i>vanr</i> .	<i>hön</i>	sbr. <i>vön</i> .
þolf.	<i>hanan</i>	— <i>vanan</i> .	<i>hana</i>	— <i>vana</i> .
þáguf.	<i>hönum</i>	— <i>vönum</i> .	<i>hanri</i>	— <i>vanri</i> .
eignarf.	<i>hans</i>	— <i>vans</i> .	<i>hanrar</i>	— <i>vanrar</i> .

Orðmyndin *hönum* heyrir í daglegu máli á Íslandi; enn flestir munu nú rita *honum*, og sú mynd er nú höfð í prentuðum bókum; enn myndin *hönum* finst í prentuðum bókum frá 16., 17. og 18. öld, t. d. í Eintali sálrinnar, þýddu af Arngrími Jónssyni, Hólum 1599, 1323: geck ad *honum* ein Kuinna. 146: Og þeir budu *hönnum* þriatiu Silfurpeninga. 222: Meðtaked hann, og skipted *hönnum* a mille ydar. Gerhardi Hugvekjur, Hólum 1634, Aijb 18: hann kiemur ecke fram fyrer þig j þeim fagra Skrwda | sem þu hefur *hönnum* feinged. B viij20: þar sem Johannes hefur ecke ædr tilbved *hönū* veg mzjdrunenne. *Donatus*, Hafniæ 1733, 16. bls., er ritað *honum*; Rasks mállýsing 1811, 95. bls. er einnig ritað *honum*, líklega eftir þáveranda framburði á Íslandi; enn í *Anvisning till Isländskan*, Stockholm 1818, 210. gr. 118. bls., *honum*. Myndin *honum* finst einnig í prentuðum bókum frá 16. og 17. öld, t. d. í Guðbrands biblíu. Hólum 1584, 1. Mós. 2, 18. 20., og í mállýsing Runólfs Jónssonar 1651, 103. bls. Hin venjulega mynd í fornbókum mun vera *honom* (eða *honum*). Þetta sést af þeim handritum, er gjöra mun á grönnum og breiðum hljóðstöfum og hafa hina grönnu broddlausa, enn setja brodd yfir hina breiðu, t. d. Stockhólms Homi-

líubókin, Lund 1872. Þar sem þessi orðmynd er rituð í henni fullum stöfum, ætla eg að hún sé hvergi rituð *hónom*, heldr hvervetna *honom*, t. d. 145¹². 157¹. 175²⁴. 187⁵. 197^{4. 5. 37}. Nefnifall þessa fornafns í kvenkyni í eintölu finst í þremr myndum; *hon*, *hón*, *hún*. Hin síðasta myndin er sú, er nú er tíðkanleg á Íslandi. Wimmer hefir tekið myndina *hón* upp í mállysing sína sem hina réttu. Munch og Unger, 81. gr., og Aars, 111. gr., hafa myndina *hon*, og er það ætlun mín, að það sé hin rétta fornmynd. Myndin *hon* finst víða rituð fullum stöfum í Stockhólms Homilíubókinni, t. d. 145²³. 167^{8. 14}. 189⁴. 191⁷. 206³³. 207⁴. Myndin *hón* ætla eg eigi muni finnast í henni.

EIGNARFORNÖFN.

Í eignarfornöfnunum *minn*, *þinn*, *sinn* hefir i-hljóðið upphaflega verið breitt í öllum föllum; enn hefir þegar í byrjun 13. aldar verið fram borið sem nú á Íslandi. Þetta sést af Stockhólms Homilíubókinni, þvíáð hún hefir víðast hvar brodd yfir í-inu, þar sem það var fram borið breitt, en eigi, þar sem það var fram borið grant, t. d. 21¹⁰: hug *sín*. 21¹²: *sínom* ástvinom. 21²⁹ dyrþar *sínar*. 22²: fætom *sínom*. 22²⁶: nete *síno*. 22²⁷: vinom *sínom*. 23⁵: svnar *síns*. 23⁷: *síno* lípi. 23¹⁰: *síno* lípe. 23²⁷: senda en helga anda *sín* *sínom* vinom. 25⁴: *miNi* aminingo. 25²⁰: miscunar *sínar*. 26⁵: lípi *síno*. 26¹⁶: vinom *sínom*. 30⁷: miscunar *minar*. 49³³: *miN* vilia.

V Á R R.

Wimmer getr þess í 95. grein, að í staðinn fyrir orðmyndirnar *várr*, *vár*, *várt* sé og við hafðar myndirnar *órr*, *ór*, *órt*. Í þessu fornafni er samstafan *ór* (fyrir *vár*) fágæt fyrir framan samhljóðanda, og hefi eg fundið að eins eitt dæmi til hennar í Stockhólms Homilíubókinni 102¹³: kirkio *órrar*; enn hún er venjuleg, þar sem beygingarendingin hefst með raddarstaf eða er engi. Samkvæmt því er þetta fornafn hneigt þannig í elztu skinnbókum:

	Eintala.	
Karlkyn.	Kvenkyn.	Hvorugkyn.
várr	ór	várt
várn	óra	várt
órom	várre	óro
várs	várrar	várs.
	Fleirtala.	
órer	órar	ór
óra	órar	ór
	órom	
	várra.	

Dæmi.

Homilíub. 1872, 3²⁶: góþvile várr. 4¹⁸: dróttenn várr. 195²⁸: faþer várr.

20₁₂: ænd ór, 20₁₈: hvert vart. 5₄: dróttin várn. 21₁₉: for óra. 25₁₉: óst óra. 27₃: iþron óra. 193₁₁: brióst vart. 26₃₀: hug órom. 27₁₈: likam órom. 21₂: trú váre. 193₉: óro life. 197₂: góþlife óro. 212₁₈: síalfræþe óro. 5₂₄: dróttens várs. 191₃₂: elsko várrar. 27₁₂: hiarta várs.

Fleirtala.

19₁₁: leiþtogar órer. 19₃₁: arnendr órer. 20₉: langvister órar. 20₃₃: dómendr órer. 26₁₄: synþer órar. 4₁₄: ór orþ. 21₄: verc ór. 212₂₀: verc ór. 191₃₃: nónga óra. 214₃₅: síþo óra. 198₃₁: sculdorom órom. 202₃₂: græfom órom. 26₃₀: hiortom órom. 9₉: beóna vára. 198₁₈: anda vára. 41₃₃: allra goþgerninga vára.

V ÍSIFORNAFNID SJÁ, ÞESSI, ÞESSORR.

Í elztu skinnbókum finn eg eigi orðmyndina *þessi* í nefnifalli eintölu, t. d. í Íslendingabók Ara Þorgilssonar, hinni elztu staffræðis ritgjörð í Snorra Eddu, Ágripi, Elucidarius (1869), Stockhólms Homiljubókinni, Jarsteinabók Þorláks byskups (Bisk. I 333—356).

Þetta fornafn hneigist þannig í elztu íslenzku skinnbókum.

Eintala.

Karlkyn.	Kvenkyn.	Hvorugkyn.
sjá	sjá	þetta
þenna	þessa	þetta
þessom	þesse	þvísa, þesso
þessa	þessar	þessa.
	Fleirtala.	
þesser	þessar	þesse
þessa	þessar	þesse

þessom

þessa.

Dæmi.

•Eintala.

Nefnif.: SE. II 20₁₃: sjá stafr. Hom. 1872, 22₃₀: sia dagr. 25₂₃: síá dagr. 28₁₈: sia es dagr sa es dróttæn gerþe. Bisk. I 336₁: sia maþr. 351₃₂: sia atburþr. 355₃₄: sia atbvrþr. Hom. 1872, 40₁₄. 27. 41₁₂. 15. 19: sia hotíþ. 43₁₅: sia sæon pryþe. Bisk. 335₃₀. 339₃₆. sia iartein. 353₃₂. 354₁: sia kona. Hom. 1872, 43₁₄: þetta es andlekt hotíþar hald.

Polf.: 25₇: þena heim. 21₃₀: heim þena. 28₁₆: þena dag. 32₁₄: þessa beón. 40₁₀. 41₂₃: þessa hotíþ.

Dáguf.: 25₁₃: þessom vanþa. 29₂₈: þessom heime. 33₃: þessom feþr. 22₂₄: at hótíþ þesse. 34₂₂: i beón þesse. 34₁₆. 29. 35₅: i þvísa life. 34₃₆: þesso life. 31₃₂: þesso mále.

Eignarf.: 25₇: þessa heims. 32₁₃: þessa heims meinseme. 29₁₀: fyrerhlyxing beónar þessar. 41₃: þessar hotíþar hluttakendr. 35₅: þa þarf eigi þessa þar at bíþia.

Fleirtala.

Nefnif.: 24₇: þesser imbrodagar. 49₁₄: þesser aller hluter. 199₃₀: þess-

ar siav beoner samtengiasc siav gifstom heilags anda. 2626: þesse rok oll mego-fyllasc andlega yver oss.

Polf.: Elucidarius (1869), 491: ef þv heffer þessa þrenna hlute.

Páguf.: Hom. 1872, 4020: þessom næster væro domendr. Eluc. (1869), 392: i þessom orþom.

Eignarf.: Hom. 1872, 285: þessa sex miscunarverka. 3513: A hverre tíþ þessa fiogorra. Eluc. (1869), 185: Vas eige fall hinna stvrkingar soc þessa.

Orðmyndin *þessi*, er eigi finst í nefnifalli eintölu í hinum elztu íslenzku skinnbókum, hefir þó verið höfð í þessu falli á fyrra hlut 13. aldar eða um 1220. Hún finst t. d. í Morkinskinnu, er mun vera samín um 1220, þar stendr 115: *þessi* holl er vel scipot. 1154: var *þessi* herr i borginni vm nottina. 11732: Litill maþr var *þessi*; í Heimskringlu 8329: *þessi* Hákon vildi hverjum manni gott. 61629: var *þessi* herr um nóttina í staðnum. 61924: Hverr var *þessi* hinn málsnjalli maðr? Þessi orðmynd finst og víða í skýringunni yfir háttatal Snorra Sturlusonar, enn hún er samín í síðasta lagi. 1241, svo framarlega sem Snorri sjálfr er höfundr hennar. SE. I 59821: *þessi* er upphaf allra hátta. 6161: *þessi* er hinn þriði. 6183: *þessi* er hinn fimti. 61812: *þessi* er hinn sjaundi. 62019: *þessi* er hinn níundi hátrr. 6226: *þessi* er hinn tíundi hátrr. Í mörgum fornþókum finnast báðar orðmyndirnar *þessi* og *sjá*, t. d. í Jómsvíkinga sögu, Fms. XI 547: *þessi* kona. 11711: herr *þessi*. 11830: ekki er *þessi* lygimaðr. 1192: hverr *þessi* maðr er. 12311: *þessi* heitir Vagn ok er Ákason; enn 9612: hefir þú trautt þinn maka við at eiga, þar er *sjá* er, frændi várr. 15014: *sjá* hefir lengi illt haft í hug. 1575: mér þykir *sjá* til þess bezt fallinn. Í Egils sögu finst og hvortveggja orðmyndin; Eg. (1856), 1824: arfr *þessi*. 9223: *þessi* ferð; enn 3713: *sjá* verðr fundr okkarr enn síðasti. 7225: at *sjá* Þórólfr mundi enn vera skaplíkr frændum sínum. Sömuíeðis í Laxdæla sögu; Ld. (1826), 3011: enn *þessi* se eptir í minni eign. 3016: kona *þessi* er ómala; enn 307: hversu dýr skal *sjá* kona. 12619: era *sjá* draumr minni 23426: hvað heitir þer *sjá*?

Í norrœnum skinnþókum er fornafn þetta hneigt þannig:

	Eintala.	
Karlþyn.	Kvænþyn.	Hvorugþyn.
sjá, þesse, þessorr	sjá, þesse	þetta
þesser	þessor	
þenna	þessa	þetta
þessom, þema	þessarre	þvísá, þesso
þeíma		
þessa	þessarrar	þessa.

	Fleirtala.	
Karlkyn.	Kvenkyn.	Hvorugkyn.
þesser	þessar	þesse, þessor
þessa	þessar	þesse, þessor

þessom, þema, þeima.
þessarra.

Dæmi.

Eintala.

Nefnif.: Barlaams saga, 7₃₃: *sia* maðr. 88₃: *sia* hin vesla kona 88₂₃: *sia* hin synduga kona. Konungs skuggsjá (1848) 67₂₀: *þessi* maðr. 68₃₆: *þessi* síðr. Strengl. 19₇: *þæssi* maðr. Konungs sk. 59₃₂: *þessi* sýsla. Thomas saga (Chr. 1869), 21₃: *þessorr* hátttr. 22₃: *þessor* vægr. 30₁₆: *þæssorr* læresvæinn. 50₇: *þessor* byskup. 52₁₅: *þessorr* mæistare. Barl. 96₈: *þessor* kenning. Thom. 50₁₇. 55₂₂. 25. *þessor* sok. NgL. II 95₁₂: Eign *þessor*. 98₂₀: *þessor* brigð. Ólafs. s. hins helga (Chr. 1849), 21₃₇: hvesso mikill *þesser* mindi værða fyrir ser. 54₂₇: ængi hæfir iammikill oc iamrikr veret þinn fiande sem *þesser*. Thom. 56₈: *þetta* er ængi forn skyllða. 57₃: *þætta* mal. 64₁: *þetta* samband.

Polf.: Thom. 17₂₀: *þænna* mann. 46₁₄: *þænna* tíma. 56₃: *þenna* fiarlut. 22₁₅: *þæssa* vigslo. 57₁₃: *þessa* læið. 55₂₄: konungrenn stygðez viðr *þætta*.

Páguf.: Strengl. 2₃₅: *þessom* kononge. Barl. 105₁₀: or *þema* heimi. 75₈: *þema* veg. 81₃: *þema* hætte. 81₁₄: *þema* bunaðe. Thom. 34₁₁: *þeima* trega. 50₁₇ í *þæima* tíma. 55₁₂: *þæima* hætte. Barl. 73₂₃: *þessarre* villu. 77₁₆: *þessarre* ætlan. 75₁₃: *þuisa* male. 91₂₂: *þuisa* ollu. 76₂: tok hann við *þesso* miok þunglega oc firirtok í *þesso* faður sins rað oc vilia.

Eignarf.: Barl. 75₂₁: *þessa* mannz. 76₂₀: *þessa* heims. Thom. 47₂₀: *þessa* fundar. 53₁₀: *þessa* Hæinreks konungs. Barl. 73₈: *þessarrar* fortalu. 79₄: *þessarrar* kunnastu. 74₂₀: allra þeirra er ec hevi seet til *þessa*. Thom. 60₁₆: *þæssa* sama biðr Thomas ærkibyskup Hæinrek konung.

Fleirtala.

Nefnif.: Barl. 90₁₅: *þesser* lutir. Thom. 46₃: *þæsser* hvarirtvæggio. Barl. 72₂₂: *þesse* boðorð. 77₂₀: *þesse* auðæve. Konungs sk. 40₃₆: *þessi* kyn. Barl. 74₁₃: *þessor* hiun. 87₂₂: *þessor* dæme. Thom. 13₁₆: *þessor* orð.

Polf.: Thom. 46₁₇: *þessa* menn. 47₁₂: *þessa* lute. Barl. 89₁₀: *þessor* orð hœyrðu aller er í hia varo. 123₆: at þu gofgir *þessor* hin galausu guð.

Páguf.: Thom. 41₂. 45₁₈: *þessum* lutum. 50₄: *þessum* dagum. Barl.

73₂: *þessom* lutum. 74₁₈ 89₅: *þessom* orðom. 26₁: *þema* dagum. 173₁: *þema* sannenndom. Thom. 36₁₇: *þæima* malum.

Eignarf.: Konungs sk. 12₂₀: *þessarra* höfðingja. 13₁₉: *þessarra* átta vinda. 13₂₆: *þessarra* hluta. Thom. 39₂₄: *þessarra* meistara. 51₂: *þessarra* byskupstola.

Hinar eiginlegu norrænu myndir eru *þessorr*, *þessor*, *þesser* (sem nefnif. eintölu), *þema*, *þeima*, *þessarre*, *þessarrar*, *þessarra*. Þó finnast flestar þeirra einnig hjá íslenskum höfundum, að minsta kosti þeim, er verið hafa í Noregi, t. d. Hkr. 149₂₂: *þessarrar* konu. 202₉: *þessarrar* farar. 206₁: *þessarrar* ferðar. SE. I 598₂₀: Þetta er dróttkvæðr háttur; með *þeima* hætti er flest ort, þat er vandat er. 722₆: Þessi er hinn tíundi háttur, er vér köllum refluþörf. Í *þeima* hætti skal velja saman þau orðtök, er úlíkust sé at greina. Arngrímr Brandsson í Guðmundar sögu, 71. k. (Bisk. II 154₄): margir eru þeir, at með miklum fagnaði ok virðing munu *þessur* orð með taka.

Hveim (Wimmer, 98. gr.)

Þessi orðmynd finst bæði í eintölu og fleirtölu.

Eintala.

a) *hveim er*, *hveim sem*, cuicumque, Grág. Kb. I 213₁₂: nefne ec þetta vætti at lögom *hveim er* niota þarf. Gulaþ. lög 278 (NgL. I 92₂₆): þa scal hann selia til heimils *hveim* sem hann vill.

b) *hveim?* cui? Grág. Kb. I 72₁₀: hann skal segia *hveim* a hendr var.

c) *hveim er*, eða *hveim* (tilfærulegt, relativum), Thom. 64₁₁: oc vttan sins erkifbyskups vilia gera þeir þætta, meðr *hvæim er* þær hofðu fyrr staðet. Strengl. 36₃: Nu vil ec sægja yðr æinn atburð af *hvæim* Brættar gærðu æitt strænglæiks liöð. 37₃₄: Hug vil ec a leggja oc gaumgæfa at minnaz æins atburðar. af *huæim* þær um þa daga varo. gærðu til minnængar fagr-an strænglæik.

Fleirtala.

hveim er eða *hveim* (tilfærulegt), Thom. 19₁₄: Af þessarre hans hælitre hugsan hitnar hans hiarta, gæfande hæita ælldlegha gneista hæilagra hugrenninga ut af ser, af *huæim er* þat tendraz nu með honum noglega, sem aðr truiz tynt vera. Strengl. 15₂₇: kona hans hævir fœðtt tva sunu af *huæim* þau ero bæði suvirð.

Ó Á K V E Ð I N F O R N Ö F N.

Hváрге (neuter).

Eintala.

Karlkyn.

Kvenkyn.

Hvorugkyn.

hvárge

hvárge

hvártke, hvárke

hvárnge, hvárngan,

hváriga, hvárga

hvártke, hvárke

hvárigan, hvárgan

hvárunge, hvárigom

hvárigre

hvároge, hvarigo

hvárskes, hvárkes, hvárges

hvárigrar

hvárskes, hvárkes, hvárges.

	Fleirtala.
Karlkyn.	Kvenkyn.
hváriger, hvárger	hvárigar, hvárgar
hváriga, hvárga	hvárigar, hvárgar

hvarunge, hvárigom, hvárgom.
hvárigra.

Demí.

Eintala.

Nefnif.: Grág. Kb. I. 141₂₄: Nu vill *hvargi* Goðinn með goðorð fara. Alex. 138₃₂: þetta vilde *hvarge* auðrom veita. Bisk. I 349: *hvarthe* (vatnsfallet vas) grypra en toc í miðja síðu. Nj. 10₁₆: hefir nu *hvarki* okkat vel.

Polf.: Mar. 138₁₄: mátti hann *hvárngi* fót 'hefia fyrir annan fram. Hkr. 331₂₄ (Ól. helg., 1853, 97₂₉): En ef þú vill *hvárngan* þenna kost. Mar. 56₂: kendi Petrus þá báða, ok hafði hann *hvárngan* sénn aðr. Gísla s., 24₁₆: sagða ek því *hvornngan* drauminn, fyrre enn nú, ath ek vilda, at hvorgi réðist. Fms. XI 113₁₈: *hvárgan* ykkarn Hákonar jarls man hann spara. 106₁₅: ok nú hyggv Sveinn konúngv vannliga at yfirlitom þeirra systra, þvíat hann hafðe *hváriga* fyrr séna. Bisk. II 167₁₆: mátti hún *hváriga* hlið víkja sér. Konungs sk. 119₂₂: annattveggja mundi hann heyra báðar (ræður) eða *hvárga*. Grág. Kb. I 121₁₀: Nv vilia þeir *hvarki* þeirra þa varðar þeim scoggang. I 134: Ef erfingi vill *hvarki* þeirra gera oc varðar honom .iii. marka seþ við hvern þeirra.

Páguf.: Grág. Kb. II 63₁₃: Ef ii. menn eigo hross saman oc er heimilt huarom þeirra at neyta í sina þurpt en *hvarunge* er heimilt að léa avðrom manne eða a leigo at selia nema begia rað se til. II 93₃: Nu vill sa maðr gera brúna er *hvarungi* megin a land við. Hom. 1872, 120₁₁: opt stoþar bóþom. þat es vel verþr fyr gefet. eþa beþet fyr óvinom en allðrege *hværonge*. Grág. Kb. I 118₁₀: Nu er við *hvarogi* gengit. I 216₁₁: Nu er at *hvaruge* gavmvr gefin. Al. 57₂: þat var honom meire dyrð segir meistare Galterus at spilla *hvarigo*.

Eignarf.: Grág. Kb. II. 190₇: EN ef hvargi vill luta enda vill sitt hvar oc görir hvartvegi þa er *hvárskes* gorð neyt þott eiðr fylge. Bisk. I. 298₁₂: ok skyldi *hvárkis* þorsti fyrr stöðvast en í andligu lífi. Járus. Mannh. 29: 48₁₃: *hvargiz* frændr aðrer taki ne giallde framarr en nu er skilt. Hom. 1872, 55₆: *hvárregrar* þurfte hann skirnar. — Bisk I 471₁₀: hann mátte *hvárkis* með hallkvémum neyta, svefnis né matar. Flat. II 431₁₃: hann spillti *hvorskis* þeirra losta.

Fleirtala.

Nefnif.: Grág. Kb. I 83₁₄: EN ef *hvarigir* hafa farit rétt at vefangi. I 162₁₇: verða þeir eigi a sáttir hveriom bvnom scal við avka þeim er

hvarigir hafa áðr quadda. Konungs sk. 142₃₀: *hvárgir* vildu af láta. Barl. 41₁₁: fa síðan *huarger* þaðan aprthuarf. Gul. 304 (NgL. I 100₁₂): þa scola *hvarger* æðrom reiða. 167 (NgL. I 64₁₈): latasc *hvarger* fyrri hevia.

Polf.: Bragða-Mágus s. (Kh. 1858), 115₃₀: þikki mér þar *hvoriga* þurfa at spara, at þeir eigist við.

Páguf.: Grág. Kb. I 215₁₄: Ef þeir ero nökkorir lögrettomenn er með *huarunge* lataz vera muno. Kormaks saga, 222₁₅: Eptir þat fara hvárir til síns heima, ok líkar *hvárigum* vel. Hkr. 95₃₁: Þá gékk konungr til, ok brá líndúk um hödduna ok gein yfir, ok gékk síðan til hásetis, ok líkaði *hvárigum* vel. Nj. 109. k.: 167₁₀: *hvarigum* þótti ráð ráðit nema við aðra reðiz vm. Gul. 185 (NgL. I 68₃): Nu verðr maðr staddr við deilld manna. oc vill eigi skilia þa. oc *hvargom* tya.

Eignarf.: Atlamál (Bugges útg.) 102: Lítt mvn víp þotast hluti *hvarigra*. Völsunga s. 38. k. (Norrøne Skrifter Chr. 1865, I 181₂₀): við slíkar fortölur batnar *hvárigra* hluti.

Nefnifallsmyndin *hvorigr* er varla eldri enn frá 15. öld; eg hefi eigi fundið hana í nokkurri fornri bók. Hún finst í Fas. I 464₃. 506₁₂ eftir nýlegu pappírshandriti.

Hverge, quisque; *hverge er*, *hverge sem*, quisquis, quicumque.

	Eintala.	
Karlkyn.	Kvenkyn.	Hvorugkyn.
hverge	hverge	hvertke, hverke
hvernge, hverngan, hverigan	hveriga	hvertke, hverke
hverjunge, hverigom	hverigre, hvergre	hverjoge, hverigo
hverskes, hverkes, hverges	hverigrar	hverskes, hverkes, hverges.
	Fleirtala.	
hveriger, hverger	hverjage, hverigar, hvergar	hverege, hverge
hveriga, hverga	hverigar, hvergar	hverege, hverge

hverjungi, hverigom, hvergom
hverigra

Dæmi.
Eintala.

Nefnis.: Grág. Kb. I 14₂₀: *hvergi er* a landi býr. I 31₂₄: *hvergi er* land á. I 85₅: *hvergi er* þa beiþir. II 23₆: *hvergi* maðr er sátt handsalar. I 45₂₃: hvar *hvergi* domr scal sitia. — Hkr. 340₂₇: Konungr nefndi menn til skipstjórnar ok svá sveitarhöfðingja, eða hvert *hvergi* sveit skyldi til skips. Grág. Kb. I 23₂₅: ef eldr kemr í andvirki *hvertki sem* er. Frost. II 23 (NgL. I 138₁₀): En ef þingsboð fer eða *huerki* boð sem fer.

Polf.: Grág. Kb. I 75₂₁: *hverngi* ueg er þeir hafa áðr setit. I 147₄:

huerngi vígvöl *er* maðr hefir. I 155₁₁: *huerngi* veg *er* hann ferr. I 245₂₄: *huerngi* davða *er* þeir hliota allir. Sýnisbók, 366: *huerngi* sigr *er* vér vinnum. Mork. 69s: *huerngi* veg *sem* færi. Grág. Staðarhólsbók, II 130s: *huerngan* veg *sem* hann ferr at því. Sturl. 4, 36 (II 79₁): við *huerngan* mann *er* hann ætí málum at skipta. — SE. II 12: *hverege* tungu *er* maðr skal rita annarrar tungu stöfum. Grág. Kb. I 23₂₆: a *hveriga* lund *er* þeir hlvtir vilia meipa fe manz Eb. 10. k. (24₂₃): *hveriga* helgi *sem* hann vill á leggja þingit. — Hom. 1872, 122₁₁: i *hvertke* hús es ér ganget ix.

Páguf.: Grág. Kb. I 156₁₄: *hueriungi* davða *er* þeir deyða hann. I 14₁₉: af *hverivngi* bœ til hveerrar kirkio. Fms. IV 147₁₁: þá tekr hvurr sitt ráð, en hirðir þá ekki um, hvat *hverigum* hentir. Grág. Kb. I 1s: Barn huert scal færa til skirnar *er* alit *er* sva *sem* fyrst ma meþ *hverigri* scepno *sem* *er*. Mariu s., 10₂₂: á *hverigri* tíð *er* syndugr maðr iðraz glœpa sinna. Sturl. 6, 7 (III 200₁₀): Sturla kvað Sunnlendinga ei skyldo vísa sér *sem* hiörð í haga, *hvergri* lausung *sem* þeir slá á sik. — Grág. Staðarhb. II 12: Ef maþr lystr mann, oc metzc þat *sem* hin meiri sar, þott eigi blöþi, meþ *hverigo* *sem* maþr lystr mann, oc varþar þat scoggang. Mar. 148: þá kemr diöfull ok segir þér, hversu þú skalt með *hverigu* fara. Grág. Staðarhb. II 117: Ef maþr ræðr um mann drepraþum, eþr sarraþum eþr aliotz-raþum, *hverigo* þeirra *sem* hann ræþr.

Eignarf.: Járn. Kvennag. 1 (59₁₁): *hverskis* arvar *sem* þær verða. Kvennag. 3 (62₁₇): *hvergiz* arve *er* hon verðr. Frostapingsl. xi 2 (NgL. I 230₆): *hverskis* arvar *er* þær verða. — Grág. Kb. I 238: *huerscis* kyns vara *er* su *er* menn cavpa álnom. Mork. 109: Nu scal segia yþr hvat mer gecc til *hverskis*. Frostapings lög, inng. 25 (NgL. I 126₂₂): oc eigi vitu hvar *hverkis* scoló leita.

Fleirtala.

Nefnif.: Grág. Kb. II 141₁₆: *hveiregir* avrar *sem* ero. II 210₁₈: *hveiregir* *sem* a bolstödom bva. Fms II 194₁₂: *hverigir* lutir *sem* verða í bendingum. — Hom. 1872, 143₂₁: *hveriage* ódáper *er* gorvar ero. Grág. Kb. I 92₁₇: *hverigar* vanlycþir *er* þær coma af Goðans hendi. Grág. Staðarh.b. II 343₂₉: *hverigar* vanlycþir *er* þær ero *er* buar scoló jamna hlut manna. — Grág. Kb. I 124₂₄: *hueregi* handsöl *er* þarf. I 156: Nv fær maðr sár af dyrom *hvergi* *er* ero. Grág. Staðarhb. II 343₁₉: *hvergi* fe-viti *er* þau ero *er* bua virþing kömr til.

Polf.: Nj. 66. k. (101₂₀): skallt þu allðri vera í móti mer við *hveriga* *sem* ek á vm. Fms. IV 259: *er* þat furða, *er* konúngr lætr honum hvatvetna hlýða, *hverigar* úhæfur *sem* hann tekr til. Hkr. 299₁₂: Er þat, sögðu þeir, hin mesta gæfuraun . . . at þyrma honum, *hverigar* úhæfur *er* hann tekr til.

Páguf.: Hom. 1864, 48: hværir cvistir lastfulrar græðingar synaz vaxa af *hværiungi* rotom.

Eignarf.: Grág. Staðarhb. II 20¹⁰: hvatki er satt þeirra dvelr, *hverigra* (prentað *hvarigra*) luta er þeir beiða, þa eigo menn grip at selia hvarir öprom.

Hvat, hvatke, hvatvetna.

Þessi fornöfn eru til að eins í hvorugkyni í eintölu, og beygjast þannig:

Nefnif. og polf.: hvat hvatke hvatvetna, hvetvetna, hotvetna

páguf.: hví hvíge hvívetna

eignarf.: hves hveskes hvesvetna, hversvetna.

a) *hvat.*

Dæmi.

Nefnif. og polf.: Eluc. 1869, 3s: mange veit *hvat* Goð es. 3s: Af því skal þat uphaf vesa þessa mals at þu seg mer frst *huat* Goð es. 60s: Eða *hvat* mege þeir framar girnasc an vesa gliket englom. SE. I 154¹⁹: þa spyr Útgarða-Loki þór, *hvat* þeirra íþróttá man vera, er hann muni vilja birta fyrir þeim. I 158¹⁴: en *hvat* leik vilitt þér nú bjóða mér? Hkr. 634¹¹: *Hvat* bygdum er hér á land upp? 634¹³: *Hvat* húsi er þat, er hér stendr hjá sundinu?

Páguf.: Eluc. 21¹²: *Hui* scapaþe Goð man ór sua heruelego efne. Grág. Kb. I 76²²: queða a af *hui* hann ber þat til vefangs. Hom. 1872, 202²⁸: Fyr *hui* skilr þu eige at marger ero þer betre helger men a eyþemorc.

Eignarf.: Hom. 1872, 143²⁴: Til *hves* heria vikingar a caupmen... eða til *hves* tefia sælingar ógöfga men. 144²⁴: þa ma þan þess spyrja til *hves* guþ scapaþe marga fagra hlute oc unapþsamlega her i heime. ef þui scal øllo hafna. eða til *hves* honom var at scapa holdlegar girnþer oc fyse munuþlifess i licømom mana. 144²⁸: Til *hves* ero mér auþøfe veitt afguþe. 145²: Til *hves* gaf guþ mer auþøfen. Eluc. 22¹⁶: Til *huess* scapaþe hann þat.

Orðmyndin *hves* finst að eins í hinum elztu skinnbókum; hinar yngri hafa í stað hennar *hvers*, sem mun vera aflögun af *hves*, heldr enn eignarfall af *hvert*; fyrir *hví* finst og *hverju*. Hkr. 294¹⁰ (Óh. 1853, 70¹⁵): Til *hvers* skulum vér lengi lifa við skömm ok meizlur? Fms. VIII 251¹⁵ (Flat. II 626). Konunga sögur 1873, 109²): Þér meguð áminnast, hvat efni ofdrykkjan er, eða *hvers* (= hves) hon afar, eða *hverjo* (= hví) hon týnir.

b) *hvatke*, quidque; *hvatke er*, *hvatke sem*, quidquid.

Dæmi.

Nefnif. og polf.: Eluc. 7⁷: smiþr sa es hus vill gera litr frst hverso hann vill *hvatke* gera. Fms. XI 103²²: monu þér þa vita, til *hvers* *hvatke* kömr. Al. 137¹⁶: hvargi þottiz af öðrom mega sia *hvatki sem* firir

þa var lagt. Grág. Kb. I 34¹⁷: drepa scríþvr eþa hriþir. eða *hvatki er* því verþr. I 92¹⁰: *hvatci er* þess þrýtr at því er eigi verðr at lögom ferans domr áttr. I 148¹⁰: *hvatki er* honom gengr til þess. I 148¹⁸: *hvatke er* maðr görir þess at maðr fær af því sár. I 154¹⁷: hin fellr þa eigi oheilagr *hvatki er* hann hefir aðr til saca gørt.

Páguf.: Grág. Kb. I 144⁹: *huigi er* hann scytr eða verþr. I 147²: *huigi er* maðr dreþr mann oc varðar þat scog gang. Hom. 187², 167³³: en sa hever óstina es hann lætr ósparat við anan þat es hann er i betrum feórum i *huigi sem* þat er.

Eignarf.: Hom. 187², 199²⁶: *hveskes er* vér biþiom þess í pater noster. es oss gegner at þiggia . . . þa veite oss þat goþ allt efster gnótt millde sínar.

c) *hvatvetna, hvetvetna, hotvetna.*

Nefnisf. og þolf.: Fms. IV 259¹: Konungr lætr honum *hvatvetna* hlýða. Al. 13²⁵: iafnt sem hann ætti sialfr *hvetvetna* þat er fyrir var. 45¹⁴: fiarens gnott vanstilles möðer talðe *hvetvetna* soma. Hom. 187², 45¹⁰: oc er þa *hvetvetna* hrætt anat nema skaperen sialfr. 216¹⁷: fyr *hvetvetna* fram. Eluc. 17¹⁷: þeir vilia *hvetvetna* ilt. Fms. XI 38⁸: hann vildi *hotvetna* annars, heldr enn ganga undir trúna. XI 68⁸: hann vill fyrir *hotvetna* fram, at fóstri hans sé at boðino. XI 78²⁰: bráðgjörri um *hotvetna*. XI 122¹⁶: flýr *hotvetna* undan herinom.

Páguf.: Hom. 187², 200¹¹: Faþer vár . . . sa es ríke hefer yfer ællom hlutom oc *huivetna* ert eóþre. Al. 17¹⁷: hann matte i *huivetna* meire vera ef hann hefðe sva gnogan vilia til at veria lond sín sem hann hafðe yrin fong á. 23⁴: þu en ustaðuga hamingia *huivetna* grimmare. Hkr. 580¹⁵: þér er verst farit at *huivetna*, þu gerir *hvatvetna* ilt, en síðan ertu svá hræddr, at þu veizt eigi, hvar þú hefir þik. Fms. VI 343¹⁷: dró hann saman landskyldir honum til handa, ok hélt *huivetna* honum til virðingar. VII 148³: hvar sá þér slíkan húsbúnað í lends manns hýbýlum, er eigi getr slíkan í konúngs herbergjum, miklu er sjá frammar at *huivetna*. XI 14¹⁸: þótte Haraldr þeirra gjörri mikill munr í *huivetna*. XI 61⁴: þat hygg ek, at þú sér einn inn verst maðr at *huivetna*. XI 106⁸: ok var þar en ríkuligsta veizla at *huivetna*. XI 156²²: Ástriðr vildi fagna sem bezt Sigvalda jarli *huivetna*. Stjórn, 477¹³: rvplvðv þeir oc ræntv *huivetna* allt vmhverfiss borgina. Flat. II 465²⁸: foru þeir Sueinn heim a bæinn ok ræntu þar *huivetna*.

Eignarf.: Bisk. I 205¹¹: þar var *hversvetna* í leitað, þess er mönnum kom í hug. I 339⁸: Varþ þa *hversvetna* í leitaþ síþan. þes er i hvg com. Fóstbr. s. 71⁹: hann var kallaðr hóflausa, því at hann hafði til *hversvetna* meira en hann þurfti. Fms. XI 58²³: en þú hygg at því vannliga, attú mæl til *hversvetna* illa, þess er þú beiðir hann. XI 104¹⁵: er þó Gunnhildr fyrir *hversvetna* sakir frammar, sem vera á.

Orðmyndina *hvesvetna*, sem er hin upphaflega og hlýtr að vera til í fornum skinnbókum, hefi eg eigi enn fundið. Síðari hluti orðsins, *-vetna*, er eignarfall fleirtölu af hvorugkendu orði *vetta* = vera, hlutr. Að *vetta* sé hvorugkent, sést af orðasamböndunum: *ekki vetta*, *nökkut vetta*, *engu vetta*, *enskis vetta*, enda er þetta orð til í norrœnu landsmáli og er þar hvorugkent: *inkje vetta*, *litet vetta*, *ikkje myket vetta*, sbr. Olav Paulsson, Lesebok i Landsmaalet, Bergen 1869, 85²². 147²⁶: *litet vetta*.

Enge.

Þetta fornafn hneigist þannig í hinum elztu íslenzku skinnbókum:

Eintala.

Karlkyn.	Kvenkyn.	Hvorugkyn.
enge	enge	etke, ekki
enge	enga	etke, ekki
engom	einegre, engre	einoge, engo
enskes, einskes	einegrar, engrar	enskes, einskes.

Fleirtala.

eineger, enger	einegar, engar	enge
einega, enga	einegar, engar	enge

einegom, engom

einegra, engra.

Dæmi.

Eintala.

Nefnif.: Eluc. 14^r: *enge* barg þeim til upriso sem *enge* teygþe þa til falz. 17^s: *enge* veit hugrenningar manna nema Goþ ein. — 18¹⁷: *ENGE* scepna es levnd fyr þeim. 21¹: sua sem *enge* skeepna ma halda á Gope. en hann heldr ollom hlutum. sua ma oc *enge* svneleg skeepna ondena gripa. — Hom. 1872, 6^r: en *etke* vas þess i life mario. es vánder of hafe. 633: þa es sól skín a gleret þa er hon iambiort sem áþr. oc teksc *etke* af lyse henar. 637: igegnom þat (3: gleret) ma siá sem *etke* se fyrer.

Þolf.: Þolfall eintölu í karlkyni er í elztu og beztu íslenzkum skinnbókum *enge* (fyrir *einn-gi*), enn í hinum yngri *engan*. Þannig ætla eg, að þetta þolfall sé hvarvetna *enge* í Stokkhólms Homiljubókinni. Þar stendr 112⁹: *enge* hennar frænda. 12⁶: at maþr skylde gefa anan kyrtel sin þeim er *enge* ætte. 45¹⁵: ugga *enge* hlut. 86²²: þu lætr *enge* mono deya ei-líflega ef at þinom orþom gorer. 88¹²: fyrer *enge* ásthuga guþs boþorþa. 110²⁷: hann veit *enge* anan sér lægra. 114²⁹: *enge* veg of gerum ver þess. at vér of stoþem honom es enskess góþs es andvanc. 191³⁶: *engi* man. 192³¹: *engi* man. 195⁴: *enge* veg. 199¹: fyrdeómer *enge* meþ rangyndom. 217²³: *enge* man. Í Elucidarius, Kh. 1869, finst eigi orðmyndin *eng-*

an, enn *enge* á þessum stöðum: 316: þessar hluter ero sua osundrskilleger at *enge* ma fra ofrom scilia. 159: þa heipe þeir *enge* verþleic. Í Grágas, Kb., finst þolfallsmyndin *engi* á þessum stöðum: I 1014: ef hann hefir *engi* fengit í stað sinn. I 3322: at hann hefir *engi* annan mat en kiot. I 9225: ef hann *getr engi* (þ. e. fær engan) til at nefna ferans dom. I 1071: ef hann sendir *engi* man. I 15121: ef hann hefir *engi* man til fengit. I 16010: þot þeir hafe *engi* huscarl. I 17111: en aðile gefr *engi* gavn at. I 17217: Ef maðr verðr vegen at scipe er *engi* a frænda her a landi. I 18227: enda vñ fær *engi* anan til. I 22810: Ef sa maðr andaz er *engi* a frænda her a lande. II 823: Ef hann færir þeim mane omagan er *engi* sculdeic a við. Þa er sem oförðr se. II 2010: Ef sa maðr verðr at omaga er *engi* a frænda her a lande. II 271: Rett er at lysa omaga a hendr öllom fiorðvngsmornom er frænda þan a *enge* her a lande er fe hafi til. II 275: hvart hann eigi *engi* frænda þan her a lande er fe hafe til. II 15018: þa scal hon *engi* hafa mundin. II 15817: scalat hann loga fe því a *engi* veg. II 17818: Ef þeir menn ero framförslolavsir er *engi* eigo næstabroðra vistfastan. II 18511: þat er viðátto scaldscapr ef maðr yrkir vñ *engi* man einkom. II 19516: Islendingar scolo *engi* toll giallda i noregi nema laudavra. II 19716: Efavstmaðr deyr út her sa er her a *engi* frænda. II 19723: Ef en andaðe atte ein scip oc *engi* felaga eða mavtonavt. II 2096: hann sér *engi* þan er giallde halde vpp fyrir hann.

Hvort þolfallsmyndin *engan* (*øngan*, *øngvan*) finst í þessari skinnbók, læt eg ósagt, því að eg hefi eigi lesið hana svo nákvæmlega. Í mörgum skinnbókum finnast báðar myndirnar, t. d. Morkinskinnu. Þar stendr 337: *engan* ofriþ. 915: *øngan* siþ. 712: *engan* gavn 7038: *engi* gavn. Í heimskringlu (1868) finst þolfallsmyndin *engi* á allmörgum stöðum, t. d. 24128: *engi* hlut. 2453 *engi* styrk. 28017: *engi* lét hann úhegndan. 28914: *engi* mann. 2927: *engi* mann. 3047: *engi* tilbúnað. 5066: *engi* stað. 65515: *engi* mun. 68129: *engi* mun. 68232: *engi* heyri ek efdanna frýja. 79318: *engi* annan kost. 8001: *engi* gaum. Í Ólafs sögu ens helga 1853 finnast báðar myndirnar, t. d. *engi* á þessum stöðum. 3317: *engi* lut. 3427: *engi* lut. 604: *engi* let hann uhegndan. 6631. 6834: *engi* mann. 7727: *engi* tilbunað. 10428: *engi* mann. 11516: *engi* liðscost. 15117 *eingi* scatt. 22817: *engi* stað. 23519: *eingi* liðscost; enn þar í mót þolfallsmyndin á *-an* á þessum stöðum: 1232: *engan* (lut). 3434: *ongan* stað. 10922: *avngan* veg. 11233: *engan* stað. Í Snorra Eddu finst eldri myndin I 14625: *engi* knút fékk hann leyst ok *engi* áarendann hreyft. Uppsabók og Ormsbók hafa hér *engan*. Eldri myndin finst sömuleiðis í Þiðriks sögu 1853, 29821: *engi* annan. 3323: *engi* mann. 35921: *engi* mann. Í Grágás, Staðarhólsbók, finnast báðar myndirnar, t. d. I 18615: *eingi*

felaga. I 188₂₁: *engi* frænda. II 240₁₃: *engi* þann mann; enn yngri myndin. II 26₂₀: *engan* mann. II 73₁₄: *engan* felaga. II 107₈: *engan* annan. Eldri myndin finst og í Kormaks sögu 68₁₆: hún kveðst þeim *engi* greiðskap gera mundu kauplaust. Þessi forna mynd finst jafnvel hjá Sturlu Þórðarsyni í Hákonar sögu, Fms. IX 253: höfum vér þá *engi* annan til allir. Flat. III 16₅ hefir hér breytt *engi* í *eingann*.

Polfallsmyndin í kvenkyni ætti að vera *einagi*, enn þá mynd hefi eg eigi fundið; elztu skinnbóekr hafa myndina *enga*: Hom. 1872, 199₁₂: í *enga* freístne. 209₂₉: a *enga* lund. Í norrœnum skinnbókum finst hér og myndin *engi*. Hom. 1864, 180₂: *engi* eptirlíking (nullam imitationem). Frost. XII 7 (Ngl. I 238₁₅): *engi* tiltölu.

Polfall eintölu í hvorugkyni er sem nefnifallið, Eluc. 17₁₆: *etke* mego þeir gott.

Págufall. Hom. 1872, 198₃₆: *engom* mane. 158₃₇: þess er a *einigri* stundo ærvænt at dauþin comi. 210₁₃: í *engre* várcun. Grág. Kb. I 106₁₃: Ef maðr svarar *einogi*. I 122₁: scal þat *einugi* halda. Eluc. 13₇: hann cnatte *engo* bergia. Hom. 1872, 13₈: en sa þurftte hans at *engo*.

Eignarfall. Eluc. 1869. 26₁₇: scommoposc *enskes* liþar. 46₃: scamasc *enskes* liþar. Hom. 1872, 29₃₃: þa ma *einskis* ofriki guþs born þjá. Eluc. 1869, 59₁₂: þeir fvsasc *enskes* framær. Grág. Kb. I 140₁: hann fer or fiordungi *enscis* orendis nema hlifa bue sino. I 44₂₁: enda virþaz *einskis* vætti þav er þeir bera.

Fleirtala.

Nefnifall. Jómsvdr. 1: þó at *einigir* ýtar ættgóðir mér hlýði. Grág. Staðarhb. II 41₂₁: Buar ero í qvöþ rettir, þott þeir hafi a vettvangi verit, ef þeim ero *engir* lagalestir kendir a þeim vettvangi. II 119₉: *engir* hundar eigo helgi a ser. I 294₂: Bupsetomenn scolo *engir* vera þeir er bufiarlaust bui. I 354₂₁: þar er kona verþr numin a brot, oc a hon eigi at selia fiarheimtingar sinar ne sakar *einigar*, aþr liþr þat alþingi er sott er um. I 294₂₄: *Engar* scolo gagnsakir metaz a mot þeim malum nema þessum se a mot stefnt, oc *engar* varnir metaz, ef rett er heiman buit.

Polfall. Myndina *einega* hefi eg eigi fundið; enn hún ætti þó jafnvel að geta til verið, sem *einegir* og *einegar*. Hom. 1872, 211₃₉: eignasc *enga* hlute fyr rán. Grág. Konungsb. I 121₁₅: a *enga* a hann at queða gripe hans. Grág. Staðarhólsb. I 293₁₄: Utanhrepps-göngomenn scal *enga* ala. Grág. Kb. I 34₂₅: Ros eigv mex eigi at eta oc hvnda. oc melracca. oc kottv. oc *engi* klódyr. I 142₂₃: vm *engi* mal eigo þeir at scilia þav er erlendis hafa gerz.

Págufall. Dropl. 35₁₀: traust hefi ek ekki til at halda þik firir Gunnari austmanni, ok *engum* þeim, er þik vilja feigan. 15₂₄: hann lézt bæta mundu ok *engum* svörum upp halda.

Eignarfall. Hom. 1872, 16₂₅: gimþosc þeir *einegra* hluta líkamlegra.

Í flestum þeim föllum fornafns þessa, sem hafa samstöfunu *eng*, finst oft *v* fyrir aftan hana, og veldr það venjulega hljóðvarpi, þannig að samstafan *eng* breytist í *ong*. Þetta hljóðvarp finst í mjög fornum skinnbókum, og það jafnvel þótt *v* standi eigi fyrir aftan *g*, t. d. Hom. 1872, 169₄: *ongr*. Mork. 191₉: *ongi* maðr. Hávam. 95: *avng er* sott verri | hveim snotrom manne | enn ser *avngo* at vna. Óh. 1853, 34₃₄: *ongan* stað. Nj. 97₃: *ongan* skiollð. Mork. 190₃₄: *ongan* veg. Hom. 1872, 172₂₆: *eonga* sæc. 13₂₁: *eongom* manne. 13₃₇: þat er *eongom* leyft. 190₁₁: Ur vatne georþe hann vín heldr an ór *engo*. 190₁₆: Ýr *eongo*. 209₂₆: *onger* ero syneleger hluter. 26₂₂: *ongvar* ógner. Mork. 187₃: vartv í *ongarri*. Grág. Staðarhb. I 460₃₁: til *ongra* orlausna scyldir.

T Ö L U O R Ð.

Í töluorðinu *fjórir* eru myndirnar *fjögur* og *fjögurra* eigi upphaflegar, heldur *fjogor* og *fjogorra*, Hom. 1872, 180₂₃: *flogor* cyqvende. 180₂₀: þessa *flogorra* gliking. 180₃₂: *flogorra* guþspialla. 182₂: *flogorra* cyqvenda. Óh. 1853, 30₁₈: *flogurra* vegna. Hin nýja mynd *fjögurra* (eða *fjögurra*) finst í Stjórn 69₃₄: horn *fjögurra* fota langt. Hér kemr fram hljóðvarpið *o* til *ö* (eða *ø*). Það finst og í orðmyndinni *bjöggu* fyrir *bjoggo* eða *bjoggu*.

Þær orðmyndir, er endast á *tugr*, t. d. *tvítugr*, *þrítugr*, *fertugr*, eru nú tíðkanlegar á Íslandi, enn eigi hafðar í elztu skinnbókum; í þeim hafa þær hljóðvarp og endast á *-tögr*, Hom. 1872, 201₂₆: *tuíteogr*. Grág. Staðarhb. I 316₈: *tvitögr* (meyio *tvitögri*). Grág. Kb. II 132₂: spik af *tuítögom* hval. Fms. XI 90₂₀: ellri enn *tvitögr*. VII 277₆: en nú er ek *halþrítögr*. Stjórn 55₄₈: hann var *þrítögr*. Bisk. II 169₂₈: þá er hún var *þrítög*. Í þessum orðum finst og endingin *-togr*, Hkr. 670₃₁: *tvítogr*. 660₁₆: *þrítogr*. Gul. 298 (NgL. 97₂₇): *fertogr*. Stjórn 55₄₄: *siavtogr*. Yngst mun vera endingin *tugr*, Stjórn 158₂₆: hann var *fertugr* at aldri. 110₁₂: Loth uar þa *þrítugr* at aara tali. Hkr. 203₄: engi maðr skyldi vera á Orminum langa ellri en *sextugr* eða yngri en *tvítugr*. Barl. 55₁: Hann var þá *halffertugr* at alldre. 79₁₂: þu segir þik litlu meir en *fertugan*.

A T V I K S O R Ð.

Hin venjulega afleiðsluending, er höfð er til að mynda atviksorð, er *-lega* eða *liga*. Miðstigið (comparativus gradus) endast á *-legar* eða *ligar*, og efsta stigið (superlativus gradus) á *-legast* eða *ligast*. Enn oft hefir atviksorðið sömu mynd sem lýsingarorðið í hvorugkyni eintölu á sama hátt sem í grísku og í skáldskap í latínu. Þannig er *brátt*, hvor-

ugkyn eintölu af lýsingarorðinu *bráðr*, oinnig haft sem atviksorð. Miðstig og efsta stig slíkra atviksorða hefir ávalt í fornu máli sömu mynd, sem miðstig og efsta stig lýsingarorðsins í hvorugkyni eintölu, og mun það svo hafa verið fram á 18. öld; enn nú eru sumir farnir að láta miðstig sumra þess konar atviksorða endast á *ar* fyrir *ara* eða *ra* og rita *bráðar*, *fljótar*, *harðar*, *óðar*, *skjótara*, *tíðar*, fyrir *bráðara*, *fljótara*, *harðara*, *óðara*, *skjótara*, *tíðara*, og er sá ritháttur eigi réttur. Til að sanna, að miðstig slíkra atviksorða endist á *-ara* eða *-ra*, set eg hér nokkur dæmi úr fornum bókum:

brátt, bráðara,

Fms. XI 16₁₃: ok vonu *bráðara* ferr hann til hallar föður síns. 22₄: lét Haraldr konungr nú skip búa vonu *bráðara*. 112₃: fara menn at sofa vâno *bráðara*. 115₂: verðr honum staðr á, ok mælti þó vâno *bráðara*. Sýn. 239₁₂: dó hann vânu *bráðara*. Mar. 156₂₆: þaa vân *bráðara* þotti henne lios bera i reckiugolfvit.

djúpt, djúpara.

Sýn. 391₁₅: ok barg guð, er eigi nám *djúpara*. Hom. 1864. 42₁₂₋₁₄: Allr ofmetnaðr . . . fællr því *diupara*, sem hann drambar mæir í hæð.

dýrt, dýrra.

Grág. Kb. II 140₄: Ef hann selr dýra oc a hann eigi til meira heimting en sliera avra sem hann selde. Ld. 1826, 30₁₀: rétt segir þú þat, at ek met hana dýrra en adrar.

fast, fastara.

SE. I 160₁₁: því *harðara* er þórr knúðist at fânginu, því *fastara* stóð hon. Sýn. 306₁: en er hann frá, að konungr var langt á braut ok í öðru starfi, þá gekk hann að *fastara* ok vann þær (o: borgirnar). Þiðr. 186₁₉: ok sofnar nu risinn í annat sinni eigi *ofastari* en fyrr svaf hann. 200₂₅: nu vill hann at visv fa annathvort bana eða sigr. oc sækir nv halvo *fastara*.

fljótt, fljótara.

Hkr. 783₁₆: ok þótti sem þá muudi *fljótara* byrjuð þeira ferð, ok lið mundi *skjótara* til hans koma. Bisk. I 793₃₂: Vígslur hans fóru fram eptir setningu ok skipan, ok því *fljótara* sem hann var betr kunnandi en aðrir. II 21₃₂: formannsins hugr, dreifðr í áhyggjum, verðr því *fljótara* blektr í fortölum, sem hann er afminni með sundrgreindri parteran í ýmissum erindum. 95₃₄: mér þótti nauðsyn í nóg, at prestar vígðist *fljótara*, sakir þess at kristnin var þurfandi kennimanna. 96₈: lagða ek mitt mál upp á guðs náð, . . . ok því vígða ek *fljótara*, en ek vissa kirkjunnar lög til standa.

glögt, glöggra.

Hom. 1864, 85₁₇: æigi þarf *glöggra* at scýra, fyrir hvi droten var callaðr Jesus, þat er grøðare. Mork. 156₁: kvnni engi fra því *glöggra* at segia en

Viðkvþr Joans son. SE. II 44₂: Nú fyrir því at maðrinn sé skynsamlegum anda skryðdr ok prýðdr, þá skilr hann ok greinir alla luti gjörr ok *glöggra* en önnur kykvendi.

hátt, hæra (eða *hærra*).

SE I 100₁₃: hann heyrir ok þat er gras vex á jörðu eða ull á sauðum, ok allt þat er *hæra* lætr. Sýn. 179₁: þeir váro því *læggra* niðr settir sem þeir klifu *hæra* upp en flestir aðrir. Víga-Gl. 9. k.: Ísl. s. II 345₁₇: Vigfúss, móðurfaðir minn, mun nú vera andaðr, ok mundi kona sjá hans hamingja vera, er fjöllum *hærra* gekk. Fms. VI 250₂₆: Haraldr konungr sagði, at eigi skyldi hans virðing verit hafa meiri, ok eingan mann skyldi hann *hærra* setja í Noregi útiginn, ef hann vildi þetta boð þekkjast.

hvatt, hvatara.

Ólafs. s. helga 1853, 250₃₁: hann hafði oc heyrnt mart sagt fra hans dyrðarvercom. oc truþi því ollo *hvatara* a hann til allrar hialpar i sinom nauðum.

langt, lengra.

SE. I 204₁₄: Nú ef þú kant *lengra* fram at spyrja, þá veit ek eigi, hvaðan þér kemr þat. Grág. Kb. I 148₂₄: þa ero þeir scilþir ef þeir ero aðrirtvegio *lengra* a brott farnir ex ordrag or þeim stað er þeir hliopuz sidarst til. Sýn. 13₂₃: Hallfreðr sér eptirreiðina ok mælti 'rennum eigi *leingra* undan'.

ótt, óðara.

Nj. 137. k.: 220₁₆: Flósi fór at engu *óðara*, en hann væri heima.

rétt, réttara.

Hkr. 762₂₂: er sú ván bezt í váru máli, at guð veit, at vér mælum *réttara*. Thom. 304₃₆: hann geingr optliga til þess skola, er heilagrar kirkju log lesaz ok utskyras, at þui *riettara* megi hann ollum lutum skipa, sem hann skilur framar, huerssu til geingr ok efni vikr máluum.

seint, seinna.

SE. I 162₂₆: sá er Logi hét, þat var villieldr, ok brenndi hann eigi *seinna* slátrit en trogit. Konungs skuggsjá, 1848, 17₂₀: því vex hon (v: sólin) hér *skjótara*, at hon skínn hér jafnbjart um nætr sem um daga; en hizug því *smærra* vex hon ok *seinna*, at nótt hefir þar tíma sinn allan bæði at myrkri ok at lengd, jafnvel um sumar sem um vetr. Víga-Gl. 22. k.: Ísl. s. II 379₁₉: Ok er Þórarinn sá ferð hans, biðr hann, at þeir riði leið sína, ok hvárki *skjótara* né *seinna*.

skamt, skemra.

Nj. 19. k.: 29₂₁: hann hlióp meirr enn hæð sína með ollvm herklæðvm. ok eigi *skemra* aptr enn fram fyrir sik.

skjótt, skjótara.

Í orðbók Sveinbjarnar Egilssonar segir, að miðstig af þessu atviksorði sé *skjótar*, enn þá orðmynd hefi eg eigi fundið í fornum bókum. Fms. VII 125₂: eigi var mæð ván, at *skjótara* myndi ádynja en svá. VIII 49₃: en er

hann kom í Sogn, þá höfðu *skjótara* farit njósnir hans fjandmanna, ok mætti hann þar miklum samnaði. X 239₁₂: vænti hann, at þá myndi hann *skjótara* af hyggia harmi þeim, er hann hafði fengit. XI 115₃: svá skal vera, Sigvaldi! segir konúgr, sem þú mælir til, en þó hefir þetta *skjótara* að borizt, enn ek hugða. Hkr. 294₂₃: En er konungr gékk út or stofunni, þá bar hann *skjótara* at en Svein varði. Sýn. 223₁: hann þóttiz vita, at því *skjótara* mundi hann ná ríki í Rómaborg. 284₁₉: mörgum líkaði þat vel, að sá væri consul, er *skjótara* ryddi til lyktanna. Mar. 7₂₈: ok skyllði eigi *skjótara* fara en syngja salm a hverium palli. 158₉: at himinríkis konungr heyrir þeira bænir því *skjótara*. Bisk. I 42₁₃: þá bar *skjótara* at fram en þeir ætluðu. Mag. 61₃₁: því *skjótara* skal kjósa, sem kostr er ójafnari. *skýrt, skýrra.*

Hom., 1864, 83₃₁: hann mælte þetta *scyrra*. Postola sögur, Christiania 1874, 228₃₂: greifenn leyste Paulum oc læiddi hann a þing Gyþinga, at hann mætti vita *scyrra*, firer hveria sœc þeir rægðu hann. 229₁₉: Af því seget er þetta Lisias greifa, at hann leiþe Paulum a mot, svasem er vilit enn heyra *scyrra* orþ hans.

snjalt, snjallara.

Mork. 191₉ (= Hkr. 688₃₁): en sva var þo scoroliet hans mal. at engi maðr var sva vitr hia at *snjallara* mondi mela mega. Sýn. 346₁₈: Girkir voru *snjallara* talaðir en þeir.

sundrlost, sundrlostara.

Sýn. 305₂: Jugurtha ætlaði, að Rómverjar mundi með minni gjæzlu fara ok *sundrlostara*, þegar er þeir væri í friði fyrir þeim.

Orðbækr og mállýsingar segja, að atviksorðið *viða* hafi í miðstigi *viðar*. Þessi orðmynd *viðar* mun tæplega vera eldri enn frá 15. öld; eldri myndin er *viðara*, t. d. Hkr. 46₂₀: limar trésins váru svá miklar, at henni þóttu dreifast um allan Noreg, ok enn *viðara*. 281₂₈: ok ætla ek oss þann beztan af at taka. en sá annarr, at risa nú í mót, meðan hann hefir eigi *viðara* yfir landit farit. 353₁₁: ek skal gera þér orlausn, at þú þurfir eigi *lengra* at fara at kornkaupum, eða *viðara* um Rogaland. 470₃: ok svá lengi sem sú sýn hafði verit fyrir augum mér, þá sá ek æ því *viðara*, alt þar til er ek sá um alla veröld. Grág. Kb. I 148₂₂: Sa scal vetvangr vera þoat þeir fare *viðara*. II 66₃: Engom manne scal hann léa ne a leigo selia scipit. enda er sva sem olofat se ef hann hefir lengr eða *viðara* en þeir voro a sáttir. II 96₁₉: Nu vex þar enge *viðara* oc a sá þat engi er land a undir. Að. orðmyndin *viðara* hafi eigi verið orðin úrelt árið 1423, má sjá af *Íslenskum Annálum* (Hafniæ 1847) við þetta ár: Stóðu þeim til bændr um Skagafjörð ok enn *viðara*.

PD 2271

.T4

Copy 1

LIBRARY OF CONGRESS

0 022 015 750 7 ●